Tuomas Ojanen
8.5.2026

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

HE 113/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöluonnos

Pääasiallinen sisältö

1. Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettaviksi sosiaalihuoltolakia, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annettua lakia ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia.
2. Perustuslakivaliokunta antoi marraskuussa 2025 lausuntonsa PeVL 51/2025 vp hallituksen esityksestä. Lausunnossaan perustuslakivaliokunta katsoi, että esityksessä ”ehdotettu sääntely teknologisten ratkaisujen käytöstä jää perusoikeuksien yleisiin rajoitusedellytyksiin kuuluvan täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimuksen kannalta liian yleispiirteiseksi ja erittelemättömäksi. Sääntelyä on välttämätöntä täsmentää merkittävästi niin, että siitä käyvät nyt ehdotettua selvemmin ilmi eriasteisesti perusoikeuksiin puuttuvat teknologiset ratkaisut ja niiden käytön edellytykset ja rajoitukset. Tällainen muutos on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.” (PeVL 51/2025 vp, kappale 9).
3. Lisäksi perustuslakivaliokunnan lausunnossa tuotiin esille eräitä muita säännösehdotusten täsmentämistarpeita. Perustuslakivaliokunta ei esittänyt kannanottoja esityksen jatkovalmistelun tavan suhteen. Perustuslakivaliokunta kiinnitti kuitenkin huomiota valtioneuvoston piirissä jo varsin pitkään vireillä olleeseen asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeutta koskevaan säädöshankkeeseen. Valiokunta piti tärkeänä, että itsemääräämisoikeutta koskevat lakiehdotukset saatetaan eduskunnan käsiteltäväksi ripeästi. (PeVL 51/2025 vp, kappale 16).
4. Sosiaali- ja terveysvaliokunta on mietintöluonnoksessaan pyrkinyt tekemään esityksessä ehdotettuun sääntelyyn ne muutokset, joita perustuslakivaliokunta lausunnossaan esitti. Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt perustuslakivaliokuntaa vielä arvioimaan sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintöluonnoksessa esitettyjen sosiaali- ja terveysministeriöltä saatujen selvitysten mukaisten lakiehdotusten perustuslainmukaisuuden ja huomioimaan arviossaan jäljempänä mietintöluonnoksessa esitetyt näkökohdat (mietintöluonnos, kappale 10).

Arvio

5. Mietintöluonnoksen keskeiset muutokset hallituksen esityksessä ehdotettuun sääntelyyn verrattuna koskevat yhtäältä 1. lakiehdotuksen 47 §:ää, jossa säädetään teknologiset ratkaisuista sosiaalihuollon palveluissa. Pykälään tehdyistä muutoksista on tehty selkoa erityisesti mietintöluonnoksen säännöskohtaisissa perusteluissa sivuilla 29-32. Toisaalta mietintöluonnoksessa on tehty muutoksia 1. lakiehdotuksen teknisestä valvonnasta (48 §). Pykälään tehdyistä muutoksista on tehty selkoa erityisesti mietintöluonnoksen säännöskohtaisissa perusteluissa sivuilla 32-33.
6. Nähdäkseni mietintöluonnoksessa tehdyt muutokset edellä mainittuihin pykäliin tuovat esiin hallituksen esityksessä ehdotettua täsmällisemmin ja yksityiskohtaisemmin ilmi eriasteisesti perusoikeuksiin puuttuvat teknologiset ratkaisut ja niiden käytön edellytykset ja rajoitukset. Sitä myöden säännösmuutokset toteuttavat perustuslakivaliokunnan säätämisjärjestyshuomautusta.
7. On syytä kiinnittää huomiota kuitenkin siihen, että mietintöluonnoksessa em. pykäliin tehtyjen muutosten myötä varsinkin 1. lakiehdotuksen 47 § teknologisista ratkaisuista sosiaalihuollon palveluissa muodostuu pituudessaan ja yksityiskohtaisuudessaan jo huomattavan raskaslukuiseksi ja vaikeaselkoiseksi. Tämä voi muodostaa riskin yhtä hyvin ”asiakkaiden” oikeuksien ja oikeusturvan kuin ”palvelun tuottajan” henkilöstön oikeusturvan heikentymisestä. Sääntelyn selkeyden ja ymmärrettävyyden merkitys korostuu nyt käsillä olevassa sääntely-yhteydessä, jossa säännöksiä soveltavat monet sellaiset henkilöt, joilta ei voida edellyttää oikeastaan minkäänlaista oikeudellista osaamista, ja jossa sääntelyyn ylipäätään kohdistuvat korostuneen painokkaasti selkeyden ja ymmärrettävyyden vaatimukset.
8. Lakiehdotuksen 47 §:n sääntelyä saattaisi selkeyttää, jos teknologisen ratkaisun käyttöönotossa ja käytössä huomioitavista vaatimuksista (ks. 47 §:n 4 ja 5 momentti) säädettäisiin omassa erillisessä pykälässä. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa voisi kehottaa sosiaali- ja terveysvaliokuntaa harkitsemaan sääntelyn selkeyttämistä esimerkiksi tällä tavoin.

Muita seikkoja

9. Ehdotettava sääntely teknologisten ratkaisujen käyttämisestä asiakkaan sosiaalipalvelun toteuttamisessa on huomattavan perusoikeusherkkää. Siihen liittyy ylipäätään uutuudessaan merkittäviä epävarmuuksia ja riskejä. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa olisi syytä korostaa tarvetta erittäin tarkoin seurata ehdotetun lainsäädännön toimeenpanoa ja sen vaikutuksia erityisesti asiakkaiden oikeuksiin, palvelujen laatuun sekä henkilöstömitoitukseen. Lisäksi valiokunnan lausunnossa tulisi korostaa lainsäädännön toimeenpanon kansallisen ohjauksen sekä valvonnan merkitystä.
10. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa olisi myös edelleen paikallaan toistaa tarve saattaa eduskunnan käsiteltäväksi mahdollisimman ripeästi

valtioneuvoston valmisteltavana olevat asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeutta koskevat lakiehdotukset (ks. myös PeVL 51/2025 vp, kappale 16)